

Szociális munka az iskolában

Az iskolai szociális munka megvalósítása a Gesamtschule Volksgartenben

A Gesamtschule Volksgarten szociálpedagógusa, Karin Wagner az 1990/91-es tanév kezdete óta dolgozik az iskolában. Munkájával segítséget kínál a tanároknak, diákoknak és a szülőknek a nevelési, tanulási nehézségek és a magatartási zavarok megoldásában. Ebben az iskolában nélkülözhetetlen ez a tevékenység, mert a tanárok és diákok a nap nagy részét itt töltik. Az iskolai szociális munka főként az 5-6. évfolyamos (10-11 éveseknek felel meg) hallgatókra összpontosít, hiszen ők azok, akiknek még ismeretlen és szokatlan lehet ez az iskolatípus, a követelményrendszer, a környezet, az osztálytársak és a tanárok. A mönchengladbachi Gesamtschule Volksgartenben két és fél éve folytatnak iskolai szociális munkát. Az iskola szociálpedagógusának feladatai a következőképpen foglalhatók össze:

1. Tanácsadás tanulóknak, szülőknek és tanároknak
2. Tantárgyfüggetlen fejlesztő foglalkozás (FUA)
3. „Egésznapos kínálat”-szakkör
4. Kapcsolat iskolán kívüli intézményekkel
5. Konferenciákon való részvétel
6. A „Nagy Team”-mel és a Tanácsadó Team-mel való közös munka
7. Továbbképzés
8. Tereptanári feladatok
9. Egyéb feladatok

Tanácsadás tanulóknak, szülőknek, tanároknak

Tanácsadás diákoknak

Ebben az iskolában az iskolai szociális munka kiemelkedő területévé a tanácsadás, a pszichoszociális támogatás, illetve a krízisintervenció vált.

Nagy az igény az iránt, hogy az iskolán belül, semleges helyen, megtorlástól való félelem nélkül és a tanórától elszakadva egy beszélgetőpartnert lehessen találni.

Nagyon sok tanuló magától kezdeményez beszélgetést. Egyedül vagy kis csoportokban jönnek különböző gondokkal és szükségletekkel, jó részük a szülői házban kialakult súlyos konfliktus miatt keresi fel a szociálpedagógust. A diákok bármikor fordulhatnak a szociálpedagógushoz segítségért. Egyes esetekben a tanárral történt egyeztetés után, a tanóra ideje alatt is beszélgethetnek a szociálpedagógussal. A gyerekek túlnyomó része a következő problémákkal keresi fel a szociálpedagógust:

- nem érzi jól magát az iskolában vagy az osztályban
- igazságtalanság éri
- segítséget kér a közeledő osztálykonferencia miatt
- magánéletbeli problémája van
- a közte és társai között kialakult viszályt szeretné elsimítani.

Ezeket a problémákat nem lehet izoláltan kezelni, a szociális kontextust figyelembe kell venni.

A beszélgetésben első helyen áll a gyerek elfogadása a problémájával együtt. Ebből adódik, hogy a konfliktusának összefüggéseit számára is érthetővé tenni, önismeretét erősíteni kell, és a humanisztikus pszichológia felfogására építve vele együtt kell utakat és lehetőségeket keresni. Első lépésben ez a gyerek konfliktusmegoldó képességének fejlesztését jelenti, tehát azt is, hogy a konfliktuspartnerével (osztálytársak, szülők, tanárok) egyedül is beszélni tudjon.

Ha ez az út nem lenne lehetséges, akkor az összes érintettel közös beszélgetés a legjobb megoldás az esetek többségében.

Időnként visszajelző beszélgetésekre is sor kerül (osztályfőnökökkel, szaktanárokkal, szülőkkel vagy más beszélgetőpartnerekkel), ahol a titoktartás mindig érvényesül.

Az egyszeri egyéni beszélgetések mellett – melyek a „konfliktus-megbeszélés-feloldás” séma szerint épülnek fel, egy hosszabb időtartamra vonatkozó, egyéni esetkezelés is zajlik (függetlenül a FUA egyéni esetkezelésétől). Maguktól keresték az alkalmat a beszélgetésekre azok a gyerekek, akiknek érzelmi „háztartásukban” hátrányuk van, melyeket e kapcsolat által valamennyire kiegyenlíteni próbálnak. Azok a gyerekek is felkeresik a szociálpedagógust, akik a teljes „orientáció-nélküliségben” kilátástalanságban stabilizálást és támogatást igényelnek. Ezek az egyéni esetkezelések napi vagy heti rendszerességgel néhány héttől több hónapig tarthatnak. Keresik a tanulók a beszélgetési alkalmakat, ha közeleg az őket érintő osztálykonferencia, vagy éppen a konferencia után vannak. A tanulók túlnyomó többségénél a családi helyzet a beszélgetés témája, és az iskolában egymás között és a tanár-diákok között fellépő nehézségek.

Tanácsadás szülőknek

A gyerek és/vagy a tanárok ajánlása miatt veszik fel a szociálpedagógussal a szülők a kapcsolatot. Telefonon vagy személyesen, az iskolában vagy a gyerek otthonában történnek ezek a beszélgetések. A kapcsolatfelvétel a-lapját mindenekelőtt a gyerekekkel kapcsolatos nevelési és magatartási nehézségek képezik, s csak többszöri beszélgetés után kerülhet sor a tulajdonképpeni családi problémák megbeszélésére.

A beszélgetésekből kialakult az igény egy összefoglaló iránt, mely a különböző pszichoszociális területek információit tartalmazza.

A szülőkkel folytatott beszélgetések célja lehet más szociális szolgáltatásokhoz való közvetítés is. Különleges esetekben a szociálpedagógus elkíséri ide a családot.

A szülőkkel való beszélgetések további témái a szülők-tanárok, a tanárok-diákok és a tanulók egymás között felmerülő problémái voltak. A szülők időkorlátai miatt a tanítási időn túl is vannak ilyen beszélgetések.

Tanácsadás tanároknak

A tanárokkal való kapcsolatot az iskola igen sokféleképpen alakítja, a kollégák szoros időbeosztása miatt. A tanárok általában akkor keresik fel a szociálpedagógust, ha egyes tanulókkal nézeteltérésük támad. A szociálpedagógussal közösen próbálják az okokat és a lehetséges megoldásokat megtalálni. Beszélgetésekre alkalom adódik a folyosón, az osztály felé vezető úton, a tanítás előtt és után, a szünetekben az udvaron, a tanáriban, este telefonon

vagy előre megbeszélte időpontban az irodában. Ezek a beszélgetések a szociálpedagógus időbeosztásának flexibilitásával jöhettek létre.

Karin Wagner tapasztalatai szerint a tanárokkal való együttműködés igen gyümölcsöző. A beszélgetések témái a következők voltak: a tanulók és nehézségeik, hospitáció kérése az osztályban, a szülők tanárokkal és szociálpedagógussal, részben a gyerek és/vagy az igazgatóhelyettesek részvételével történő közös beszélgetésének előkészítése, osztálybeszélgetések előkészítése és ezek levezetése. A tanárokkal együttműködve zajlanak a Sonderschule-ba (kisegítő iskolában) való áthelyezések. A szoros együttműködés osztályfőnökök, igazgatóhelyettesek, szülők, az Iskolapszichológusi Szolgálat és a Sonderschule között elengedhetetlen. (Mint látható, az Iskola-pszichológusi Szolgálat az iskolától függetlenül működik.)

Tantárgyfüggetlen fejlesztő foglalkozás (Fachunabhängiges Förderangebot: FUA)

Az iskola szociálpedagógusának legfontosabb tevékenysége a tanulók oktatáson kívüli fejlesztése. A Fachunabhängiges Förderangebot – FUA célja a tanulási és koncentrációs nehézségek megszüntetése. Ezzel együtt a szociális viselkedést és a tanulási motiváltságot is javítani lehet. Nem csupán a szociális, viselkedésszerű és tanulási problémák feldolgozása a feladat, hanem a szociális légkör változásának elősegítése és a tanulók személyiségének erősítése. A FUA keretében a szociálpedagógus kis csoportokban, maximum hat gyerekkel foglalkozik. A gyerekek a tanár javaslatára és/vagy a szociálpedagógus hospitálás alatt kialakított véleménye alapján kerülnek be a csoportba. A csoportoknak heti egy alkalommal van FTJA-foglalkozása, tanórán kívül.

A FUA-n résztvevő gyerekek első alkalommal meghívót kapnak erre a foglalkozásra. Legtöbbször megbeszélik, mit is jelent ez a foglalkozás, milyen kölcsönös elvárásaik lehetnek. A csoportban való részvétel feltétele a titoktartás, hogy ugyanis egymást és egymás titkait nem adják ki a csoportból. Ez bizalmat teremt, és mindenkinek védelmet nyújt. A két és fél év alatt eddig ezt a diákok mindig akceptálták és betartották.

Karin a tanároktól rövid felvilágosítást kér a tanulókról és hospitál az osztályokban, s a folyó tanév ideje alatt visszajelzéseket ad a tanuló fejlődéséről. A tanulókkal végzett munka közben szerzett tapasztalatok alapján kerül sor a szülőkkel való beszélgetésre. A csoportfoglalkozásokat és a tanácsadó beszélgetéseket nem szabad izoláltnak tekinteni. Minden FUA-órának keretet ad egy alapos előkészület és levezetés, ami az óra lefutására és az abból nyert ismeretre összpontosít.

A foglalkozások tartalma különböző. Az első helyen mindig a gyereket leginkább foglalkoztató aktuális szituáció áll (örülnek neki, ill. megterheli őket). Ezt az alkalomtól és problémától függően koncentrációs tréning, szerepjáték, interakciós játék, lazítás begyakorlása stb. követi.

A csoportmunka célja a személyiség stabilizálása, az önismeret erősítése, önuralom a feltűnő viselkedési módoknál és az ezekkel való belső személyes munka. Az egyéni esetkezelés ebben a kontextusban lehetővé teszi a nehézségek (pl. rendszertelen iskolalátogatás) célzott, individuális feldolgozását.

Egésznapos kínálat

Ebben a programban az iskolában a szabadidős tevékenységek tervezése és szervezése mellett az iskolai szociális munkának jelentős részét képezik. A tevékenységszervezés két nagyobb csoportra bontható: „nyílt kínálat”-ra és szakkörökre.

„Nyílt kínálat”

A „nyílt kínálat” a háromnegyed órás ebédszünetben van. Ekkor kikapcsolódási lehetőségeket biztosítanak a tanulóknak, akik naponta, kedvüktől függően más-más kínálatot kereshetnek fel. Kínálatok: asztalitenisz, könyvtár, udvari és társasjátékok, disco, teaház.

A „nyílt kínálat” ideje alatt állandóan megtalálható a szociálpedagógus a könyvtárban, itt biztosan lehet őt érni. Gyakran zajlanak itt rövid beszélgetések és időpont-egyeztetések.

Szakkörök

Minden kedden kétórás szakkörök vannak, melyeket tanárok, szülők és a szociálpedagógus vezetnek. A következő lehetőségek közül lehet választani: iskolaújság szerkesztése, foci, asztalitenisz, agyagozás, modellezés, főzés, sakk, „álomutazás” (relaxáció), hoki, dzsesszklub, kézilabda, programozás, fotózás, iskolakert, társasjáték, bábozás.

A diákok minden félévben szakkört változtathatnak. Az 5. és 6. évfolyamnak egy szakkör látogatása kötelező.

Projektek

A szociálpedagógus az iskola öt tanárával közösen készítette elő a projektet. Az „iskola nyitása” címen vette fel a didaktikai vezető és a szociálpedagógus a kapcsolatot a Romboy-Senioren-Zentrum – Időotthon – munkatársaival és lakóival, azzal a céllal, hogy a szakkörökhöz segítőköt találjanak. Ez végül nem valósult meg, de az idősök meglátogatták az iskolát, s a különböző szakkörök az otthonukban örvendeztették meg az időseket, különböző játékokkal és ajándéktárgyakkal.

Büfé

Az iskola büfét teljes egészében a szülők látják el. Kezdetben a szülők és a szociálpedagógus azon fáradoztak, hogy egy új szervezeti formát hozzanak létre; felelősöket találjanak, akik a különböző feladatok szervezését átveszik (árubeszerzés, szülők beosztása stb.) A szociálpedagógus csak közvetítőként dolgozik a szülők és az iskola között. Ez a feladata természetesen csak átmeneti, amint lehet, elhagyja a csoportot.

Kapcsolat iskolán kívüli intézményekkel

A tanácsadói gyakorlatból fejlődött ki az igény információs anyagok gyűjtése és az iskolán kívüli intézményekkel való kapcsolatépítés iránt. Ezek az anyagok a tanácsadó irodák szórólapjai, a mönchengladbachi, vierseni, düsseldorfi pszichoszociális praxisról szóló segédkönyvek, a szakma adatbázisai. A legszorosabb kapcsolat a mönchengladbachi Iskolapszichológusi Szolgálat pszichológusaival alakult ki. Gyakori a kapcsolat a Szociális Szolgálat munkatársaival, Mönchengladbach és Viersen Ifjúsági Hivatalával és a Tanácsadó és Diagnózis Központtal. Néhány alkalommal volt kapcsolat a következő intézményekkel:

Gyermekvédő Szövetség, Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Ambulancia, Munkaügyi Hivatal, Pályaválasztási Tanácsadó, Foszfátlíga (hiperaktív gyermekeknek létrehozott információs iroda), Tanácsadó Iroda Nőknek, különböző betegségleyező pénztárak, Drogtanácsadó, különféle önszolgáltató csoportok szülőknek és gyerekeknek, Országos Adatfeldolgozó és Statisztikai Hivatal, Munkaügyi és Szociális Minisztérium, Szociálpedagógiai Továbbképző. (Mint látható, van lehetőség a problémák megfelelő helyre való közvetítésére.)

Részvétel a konferenciákon

Rendszeresen részt vesz a szociálpedagógus a tanári értekezleteken, s más megbeszélésen is, ahová meghívják. Az osztályfőnökök, szülők vagy tanulók kérésére jelen van az „osztályértekezleteken” (szülői értekezlet, osztályfőnöki óra). Előtte minden esetben összeülnek az érintett tanárok, hogy megbeszéljék, milyen pedagógiai intézkedést kíván meg az eset. Az „osztályértekezletekből” nőtt ki az igény, hogy egyes tanulókat gondozni, a szülőkkel beszélgetni, és/vagy iskolán kívüli intézményekkel fel kell venni a kapcsolatot.

Együttműködés a Tanácsadó Teammal és a Nagy Teammal

Tanácsadó Team

A team-be két tanácsadó tanár tartozik. Munkájuk középpontjában a pályaválasztási tanácsadás és a problémaszituációban történő tanácsadás téma áll.

A tanácsadás iránti igénnyel először az osztályfőnököket kereshetik meg a gyerekek, de problémájukat tovább vihetik. A tanácsadó tanárokat heti két meghatározott időpontban, illetve megbeszélés szerinti időben lehet elérni. A két tanácsadó tanár két és fél éve, a szociálpedagógussal egyidőben kezdte meg munkáját, így közösen alakították ki munkájukat, ekkor tisztázták és definiálták a kompetencia határokat. E folyamat és a tanulókkal kapcsolatos tapasztalatok megbeszélése (esetmegbeszélés) a heti kétórás team-ülések témája.

Nagy Team

A Tanácsadó team munkája mellett heti egy órában összeül a Nagy Team is. A Nagy Team tagjai a tanácsadó tanárok, a két igazgatóhelyettes, a didaktikai vezető és a szociálpedagógus. A megbeszélések témái: fejlesztések és a sajnálatos aktualitások (vandalizmus, dohányzás, erőszak stb.).

Továbbképzés

A szociálpedagógus mindig a személyiségével dolgozik, ezért rendkívül fontos, hogy folyamatosan fejlessze önmagát és továbbképzéseken, tanfolyamokon vegyen részt. A szociálpedagógusnak – mint bármely más segítő szakmában dolgozó embernek – elengedhetetlenül szüksége van a szupervízióra.

Tereptanári tevékenység

A szociálpedagógia és a szociális munkás stúdium hallgatóitól különféle gyakorlatokat követel meg. A Fachhochschule Niederrhein-nel való együttműködés keretén belül a Ge-

samtschule Volksgarten gyakorlóhelyet kínál fel az ott tanuló hallgatóknak, akinek az iskola szociálpedagógusa a tereptanára.

Egyéb feladatok

Szükséges volt az iskolai szociális munkát az iskolában intézményesíteni, egy saját irodát berendezni. Ez az iroda az adminisztráció elvégzése mellett lehetővé teszi a csoportfoglalkozásokhoz és az egyéni beszélgetésekhez elengedhetetlen kedvező környezetet. Az iroda ezenkívül különféle anyagok gyűjtőhelye is, ahonnan a tanárok többféle témakörhöz kaphatnak segédletet (szexuális visszaélés, drog, beszélgetésvezetés és technikák stb.).

Az ismertett iskolai szociális munka egy konkrét példa az iskolán belüli szakszerű tevékenység megvalósulására a jóléti társadalomban.

Majtán Olga